



Riksantikvaren
Pb. 8196 Dep.
0034 Oslo

14.06.2024

Høringsuttalelse om Riksantikvarens håndverksstrategi

Foreningen Fredet (FF) er en landsdekkende interesseforening som arbeider for å ivareta interessene til private eiere av eiendom som er fredet etter kulturminneloven, fornminneloven eller bygningsfredningsloven. Foreningen jobber for et bedre kulturminnevern for private eiere av fredet eiendom. Målet er å redusere konfliktnivået i kulturminnevernet og gjøre kulturminnemyndighetene til en naturlig samarbeidspartner for private eiere av fredede eiendommer.

Riksantikvaren legger vekt på at strategien skal sikre at eiere og forvaltere av fredede og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy har tilstrekkelig og stabil tilgang på håndverkere med relevant kompetanse.

Dette vil Riksantikvaren oppnå gjennom en tredelt satsing:

1. **Håndverkkompetansen og -kapasiteten skal styrkes**
2. **Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og -miljø**
3. **Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes**

FF støtter Riksantikvarens satsingsområder og målsettinger som er presentert i strategien. Vi er også tilfreds med at Riksantikvaren ønsker å sette søkelys på arbeidet med sirkulærøkonomi, reduksjon av klimagassutslipp og ombruk i strategien, da dette kan øke bevisstheten om viktigheten av å ta vare på vår felles bygningsarv og derigjennom skape større forståelse for støtteordninger og gode rammevilkår.

Likevel har FF noen kommentarer knyttet til visse punkter under målsetningene knyttet til satsingsområdene i strategien.

1. Håndverkkompetansen og -kapasiteten skal styrkes

FF framhever at det er viktig å anerkjenne at det er store regionale forskjeller og det er viktig at strategien inneholder en plan for å sikre tilgang til kompetanse for eierne uavhengig av hvor de befinner seg i landet.

Vi ser positivt på Riksantikvarens fokus på systematisk samarbeid med andre sektorer og mener at et vellykket samarbeid mellom disse aktørene er avgjørende for at strategien skal lykkes på lang sikt. For å styrke håndverkskompetansen må strategien involvere og forplikte både utdanningssektoren og relevante departementer.

Vi er imidlertid usikre på i hvilken grad utdanningssektoren og relevante departementer har vært involvert i strategiarbeidet så langt. Uten deres engasjement vil strategien få begrenset effekt. Det er nødvendig at strategien forplikter utdanningssektoren og relevante departementer i den videre utviklingen av håndverksfagene.

Arbeidsmarkedet innen restaurering og istandsetting må synliggjøres for å rekruttere til utdanning og spesialisering i tradisjonshåndverk. Vi mener at strategien har en for snever tilnærming til hvordan man skal etablere gode kompetansemiljøer. Det er et stort behov for



arkitekter og rådgivere med solid kulturminnefaglig forståelse. Det må satses bredt, både på håndverkssentre og eksterne, uavhengige miljøer.

På samme måte må strategien ta hensyn til behovet for å utvikle eieres bestillerkompetanse. Dette har blitt påpekt av flere andre aktører, og FF støtter dette synspunktet.

Vi oppfordrer derfor Riksantikvaren til å grundig vurdere disse innspillene i arbeidet med strategien.

Mulighetene for opplæring og fordypning i tradisjonelt håndverk i videregående skole og i lærlingordningen bør utnyttes bedre. En viktig del av en slik strategi bør være å utvikle fagkompetansen på yrkesfagnivå i videregående skole. Dette kan gjøres i samarbeid med frivillige kompetansemiljøer, som for eksempel Fortidsminneforeninga. Et eksempel på dette er initiativer i Sogndal (Vestland fylke), der yrkesfagelever har deltatt i prosjekt i regi av Fortidsminneforeningen Sogn og Fjordane.

Det er også viktig å ivareta og utvikle kompetansen som fagskolene besitter.

Her er vi også opptatt av at strategien kan bidra til å motvirke konjunkturer i markedet og bidra til stabil arbeidskraft med god håndverkskompetanse. Det er stor uro i byggebransjen og det er viktig at eksisterende kompetanse ikke forvitrer. Vi ser allerede tegn på at fylkeskommunen prioriterer å gi arbeid til bygningsvernsentraene på bekostning av konsulenter og rådgivere som driver mindre foretak. Her er det også viktig at satsing på bygningsvernsentre ikke bidrar til å utarme byggenæringen. Dette er spesielt viktig når det gjelder mindre, spesialiserte, foretak med få ansatte.

2. Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og -miljø

Når det gjelder tilskudd fra Kulturminnefondet og kap. 1429 post 71, er det allerede krav om dokumentert håndverkskompetanse. Det er viktig at eiere og prosjektledelse har en grundig forståelse for bygningenes kulturhistoriske verdier. Dette relaterer seg også til synliggjøring av arbeidsmarkedet under strategisk satsing.

FF vil fremheve at engasjerte eiere, som er faglig oppdatert, er den viktigste drivkraften i strategien. For å skape sterke fagmiljøer over hele landet, er det avgjørende å motivere eiere gjennom relevante tilskuddsordninger og insentiver knyttet til skatt og avgift.

I dag kan eiere av fredede bygninger og anlegg søke om å få dekket merkostnader som oppstår som følge av krav til antikvarisk utførelse ved sikring, istandsetting, vedlikehold og skjøtsel. Tilskudd kan også bidra til å dekke merkostnader knyttet til tiltak for å reparere eller forebygge skader som skyldes økt klimabelastning. Normalt kan eier få dekket 50% av kostnadene.

Mens antallet fredninger har økt, er antallet eiere som søker om støtte under post 71 stabilt lavt. Det er også et trekk ved ordningen at det er de samme eierne som søker. Det er også viktig at tilskuddsordningen treffer målgruppen som er private eiere av freda bygg og anlegg.

Manglende satsing på kap. 1429 post 71 har ført til at denne posten nå er betydelig underfinansiert, der den totale tilskuddssummen til private eiere i dag ligger under nivået fra 2005. I samme periode har det blitt fredet rundt 800 nye bygninger. I tillegg får ikke eiere fritak for merverdiavgift for private boliger og bygninger som ikke er næringsbygg. I praksis dekkes kun 25% av kostnadene knyttet til antikvariske merkostnader. Konsekvensen er at



eiere av fredede bygninger og anlegg subsidierer tilskuddsordningen, post 71, gjennom merverdiavgiften.

Økningen i antall fredninger, spesielt etter tusenårsskiftet, burde ha skapt et marked for håndverkere som ønsker å arbeide med gamle håndverkstradisjoner. Dette markedet er imidlertid avhengig av robuste offentlige finansieringsordninger. Manglende tilskudd og liten interesse for å utrede fritak fra skatt og avgift motvirker eieres muligheter til å engasjere håndverkere og dermed bidra til å bygge sterke fagmiljøer over hele landet.

FF ber derfor om at økonomiske stimuleringsordninger blir prioritert i håndverksstrategien. Strategien bør spesielt vurdere hvordan skatte- og avgiftsinsentiver kan motivere eiere, i tillegg til de eksisterende tilskuddsordningene.

3. Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes

Her er Riksantikvaren m.a. opptatt av at håndverksforskning i større grad kan være del av istandsettingsprosjekt enn i dag og peker på at mulighetene som ligger i tilskuddsmidler og dispensasjon må utnyttes bedre. FF er i utgangspunktet ikke avvisende til at istandsettingsprosjekt kan gi viktige bidrag til håndverksforskning, men dette må skje i samråd med eier og uten at dette medfører merkostnad for eier. Her vil vi også vise til at kap. 1429 post 71 er avgrenset til istandsettings og vedlikeholdstiltak, og skal dekke de antikvariske merkostnadene. En dispensasjon fra fredningsforskrift kan heller ikke inneholde krav om håndverksforskning som innebærer merkostnad for eier. Vi vil derfor understreke at en slik satsing fordrer friske tilskuddsmidler og at det bør opprettes en egen tilskuddsordning for slike prosjekt. Egen tilskuddsordning vil også bidra til å dokumentere behovet for både følgeforskning og håndverksforskning med utgangspunkt i istandsettingsprosjekt.

Foreningen Fredet

for styret

Christoffer Knagenhjelm

Styremedlem

Erik Ringnes

Styremedlem